

AGNIESZKA FRAN CZYK-CEGŁA

Dział Starych Druków ZNiO

NIEZNANY PROGNOSTYK ASTROLOGICZNY JANA Z GŁOGOWA NA 1505 ROK*

Iudicia, czyli prognostyki na rok przysły, były popularnymi drukami o charakterze ulotnym, które zawierały astrologiczną charakterystykę miesięcy z opisaniem układu planet oraz przewidywania dotyczące tematów politycznych, społecznych, religijnych, meteorologicznych, handlowych itp.¹ Druki te, wydawane corocznie pod koniec grudnia lub na początku stycznia, zaczęły pojawiać się w Europie prawie jednocześnie: w połowie lat siedemdziesiątych XV wieku – najwcześniej we Włoszech (Franciscus Guasconus, 1474²; Hieronymus de Manfredis, 1475³) i Belgii (Johannes Laet, 1476⁴). Z czasem popularność tego typu literatury rosła, a co-

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2014–2018. *Research funded under the Ministry of Science and Higher Education’s “National Programme for the Development of Humanities” for 2014–2018*. Za pomoc w dotarciu do prognostyków Jana z Głogowa, odszukanie nieraz zaginionych pozycji oraz cenne uwagi merytoryczne autorka artykułu składa serdeczne podziękowania następującym osobom (*omissis titulis*, w kolejności alfabetycznej): Bartłomiejowi Czarskiemu (Biblioteka Narodowa, Warszawa), Henricie Danker (Herzog August Bibliothek, Wolfenbüttel), Gregorowi Hermannowi (Ratsschulbibliothek Zwickau), Anicie Kállai (Eötvös Loránd University, Budapeszt), Weronice Karlak (Biblioteka Uniwersytecka, Wrocław), Gabriele Kirschner (Staatliche Bibliothek, Passau), Britttie Lukow (Bibliothek der Hansestadt, Lübeck), Konstanze Mittendorfer (Österreichische Nationalbibliothek, Wiedeń), Bärbel Mund (Georg-August-Universität, Getynga), Michałowi Muraszce (Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie), Jackowi Partyce (Biblioteka Jagiellońska, Kraków), Dorocie Sidorowicz-Mulak (Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław), Richardowi Šípkowi (Knihovna Národního muzea, Praga), Jaakko Tahkokallio (Kansalliskirjasto, Helsinki), Arkadiuszowi Wagnerowi (Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń).

¹ Osobną kategorią są prognostyki okolicznościowe, które pisano np. z okazji zaćmienia słońca lub komety. Zob. też K. Piekarski, *Kalendarze i prognostyki w Polsce XV i XVI stulecia*, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności” 1939, nr 1, s. 2–12.

² *Gesamtkatalog der Wiegendrucke online*, <http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de> (dalej: GW, dostęp 7.09.2017), nr 11679.

³ GW M20569.

⁴ GW M16653.

raz liczniejsze prognozyki ukazywały się w różnych językach. W tytułach owych tekstów pojawiały się takie określenia jak „*iuditium*”⁵, „*iudicium*”, „*practica*” (w języku niemieckim z przymiotnikiem „*teütsch*”), „*accidentia/accidencia stellarum*”, „*pronosticon anni*”, „*pronosticum*”, „*vaticinium*”⁶. Od innych druków zawierających przepowiednie, a wydawanych przez kompilatorów lub samych drukarzy, omawiane dzieła odróżniały się naukowością, dość regularną strukturą, ujednoliconym formatem (*quarto*), charakterystycznym układem karty tytułowej (począwszy od XVI wieku) czy formą języka (proza)⁷. Z racji swojego charakteru *iudicia* szybko traciły użyteczność, toteż nie były gromadzone ani przechowywane – po upływie roku, którego dotyczyły, pozbywano się ich. W rezultacie te niezwykle popularne druki, o nakładzie sięgającym w pierwszej połowie XVI wieku nawet 20 tys. egzemplarzy⁸, są obecnie nadzwyczaj rzadkie.

Na ziemiach polskich pierwszymi autorami prognozyków astrologicznych byli krakowscy profesorowie związani z tzw. młodszą katedrą astrologii fundacji Marcina Króla z Żurawicy⁹, którzy dekretem rektorskim Jakuba z Szadka z 26 kwietnia 1476 zostali zobowiązani do pisania jednego prognozyku rocznie¹⁰. Reforma katedry astrologii przeprowadzona przez Macieja z Miechowa w latach 1508–1524 zwiększała tę liczbę do trzech: tzw. *iudicium* większego (*maius iudicium anni*), *iudicium* o ruchach ciał niebieskich, zaćmieniach i kometach (*maius iudicium revolutionum, eclipsium et cometorum*)¹¹ oraz *iudicium* skróconego na użytek zwykłych ludzi (*iudicium abbreviatum, iudicium minus*); trzeci z nich miał być przekazywany ratuszowi, by ten wypłacił za nie honorarium¹².

Do autorów prognozyków, którzy byli związani z Akademią Krakowską, należał Jan z Głogowa, który rozpoczął tam działalność dydaktyczną w 1468 roku, jako profesor na wydziale sztuk wyzwolonych¹³. Głogowczyk napisał wiele dzieł

⁵ Tak we wspomnianym już pierwszym drukowanym prognozyku F. Guasconusa z 1474 roku.

⁶ W literaturze pojawia się także czasami nazwa „*signatio*”.

⁷ Zob. J. Green, *Printing and Prophecy. Prognostication and Media Change 1450–1550*, Ann Arbor 2012, s. 109–129.

⁸ Zob. E. Potkowski, *Piśmiennictwo masowe w początkach epoki nowożytnej. „Iudicia astrologica” z Krakowa, „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi”* 2002, t. 20, s. 18.

⁹ Zob. J. Seruga, *Krakowskie kalendarze w XVI wieku*, Kraków 1913, s. 4.

¹⁰ Zob. *Codex diplomaticus Universitatis Studii generalis Cracoviensis*, ps 3, Cracoviae 1880, s. 47: „*Magistri Martini autem dicti Rex Ptolomeum in Quadripartito, Alcabicum, Centiloquium verborum Ptolomei, Albumasar et alios libros spectantes ad Astrologiam, Iudicium quoque correctum et a senioribus in eandem facultate revisum et aprobatum, Universitati singulis annis praesentabit*”. Zob. też K. Stopka, *Les programmes d'études dans les universités médiévales et dans l'Université de Cracovie en particulier*, [w:] *L'Université et la ville au Moyen Âge et d'autres questions du passé universitaire*, réd. scient. J. Wyrozumski, Cracovie 1993, s. 99–114. Pierwszy taki prognozyk napisał sam M. Król z Żurawicy już w 1451 r. (zachowany w dwóch egzemplarzach rękopisu). Zob. M. Markowski, *Astro-nomica et astrologica Cracoviensia ante annum 1550*, Firenze 1990, s. 119.

¹¹ Zob. *idem*, *Stopniowa przewaga astrologii nad astronomią w pierwszej połowie XVI wieku w Uniwersytecie Krakowskim*, [w:] *Historia astronomii w Polsce*, t. 1, red. E. Rybka, Wrocław 1975, s. 171.

¹² Zob. tekst uchwały w: M. Wiszniewski, *Historia literatury polskiej*, t. 4, Kraków 1842, s. 479.

¹³ Jan z Głogowa, ur. ca 1445 w Głogowie, zm. 1507, rozpoczął studia wiosną 1462, w 1465

z dziedziny astronomii i astrologii, gramatyki, logiki, filozofii. Wśród jego prac astrologicznych są m.in. kalendarze (tj. almanachy) oraz prognostryki (roczne i okazjonalne). Najliczniej ogłaszał uczone *iudicia* roczne, które pojawiały się w latach 1477–1482¹⁴ (tym samym Głogowczyk uchodzi za „pierwszego z krakowskich profesorów, którego prognostryki szły pod prasę drukarską”¹⁵, oraz za „pradziadka literatury prognostrykowej”¹⁶ w Niemczech), a także od roku 1498 do co najmniej 1505¹⁷. Nie wiadomo, dlaczego nie znamy żadnego *iudicium* jego autorstwa z lat 1483–1497¹⁸. Tytuły tych, które się zachowały bądź znane są z literatury, zestawia poniższa tabela¹⁹:

Lp.	Wydanie	Miejsce przechowywania
1	<i>Iudicium anni 1477, Germ.</i> , [Norimbergae, Johannes Sensenschmidt, 1476/1477]. 4°. GW M35590	Praga, Biblioteka Zakonu Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą (fragm., 4 kk. ²⁰)
2	<i>Iudicium anni 1478, Germ.</i> , [Norimbergae, Johannes Sensenschmidt, 1477/1478]. 8°. GW M35148	Berlin, Staatsbibliothek (fragm., 2 kk., sygn. Inc. 1638.8)

zdobył stopień bakalaureata, w 1468 – magistra. Zob. M. Zwiercan, *Jan z Głogowa*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 10, Wrocław 1962–1964, s. 450–452.

¹⁴ Znany jest zachowany w rękopisie prognostryk na 1476 r., obecnie w Monachium (Bayerische Staatsbibliothek, sygn. clm 647, a. 1476, k. 23r–43v); tam też przechowuje się *Iudicium anni 1480* w manuskrypcie (sygn. clm 648, a. 1480, k. 115r–134v). Rękopiśmienny prognostryk na 1476 r. został skopiowany przez H. Schedla wraz z prognostrykami innych autorów na lata 1476–1481. Zob. J. Green, O. Duntze, *Johannes von Glogau and the earliest German Practicas*, „Gutenberg Jahrbuch” 2013, t. 88, s. 84.

¹⁵ A. Birkenmajer, *Astrologia krakowska u szczytu swego rozgłosu*, „Kalendarz Ilustrowanego Kuriera Codziennego” 1937, t. 10, s. 58.

¹⁶ Zob. J. Green, O. Duntze, *op. cit.*, s. 84.

¹⁷ Jan z Głogowa zmarł na początku lutego 1507, zatem teoretycznie mógłby napisać jeszcze dwa prognostryki: na 1506 i na 1507 rok.

¹⁸ Wśród możliwych przyczyn wymienia się zaprzestanie pisania prognostryków przez Jana z Głogowa, konkurencję ze strony autorów z Lipska, którzy przejęli rynek niemieckich iudicium oraz, rzecz jasna, zaginięcie druków. Zob. J. Green, O. Duntze, *op. cit.*, s. 85.

¹⁹ Tabela została sporządzona na podstawie kwerend bibliotecznych oraz następującej literatury: M. Markowski, *Repertorium bio-bibliographicum astronomorum Cracoviensium mediae aevii: Ioannes Schelling de Glogovia*, „Studia Mediewistyczne” 1990, nr 2, s. 105–156; GW; *Incunabula Short Title Catalogue online*, <http://istc.bl.uk> (dostęp: 28.02.2017); *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts online*, http://www.gateway-bayern.de/index_vd16.html (dostęp: 28.02.2017).

²⁰ Zob. J. Green, O. Duntze, *op. cit.*, s. 80–83. Autorzy publikują zdjęcia tego druku ze zbiorów GW, zrobione przed II wojną światową; podjęta przez tych badaczy próba kontaktu z biblioteką klasztorną nie powiodła się, toteż nie wiemy, czy fragment najstarszego drukowanego prognostryku Głogowczyka nadal się tam znajduje.

3	<i>Iudicium Cracoviense anni 1479, Lat.</i> , [Marsipolis, Typographus Isidori Soliloquia (Marcus Brandis), 1478/1479]. K. 24. 4°. GW M13940	1. Wolfenbüttel, HAB (24 kk., sygn. N 128 Helmst. 4° [12]) 2. Universitätsbibliothek der Georg-August-Universität Göttingen (fragm., tylko dwie pierwsze linijki k. 2, 3, 8 oraz pięć pierwszych linijek k. 9, sygn. 8° Astron. I, 2920) 3. Universitätsbibliothek Leipzig (fragm., zaginiony)
4	<i>Iudicium Cracoviense anni 1480, Lat.</i> , [Marsipolis, Typographus Isidori Soliloquia (Marcus Brandis), 1479/1480]. K. 20. 4°. GW M13941	1. Wolfenbüttel, HAB (20 kk., sygn. N 128 Helmst. 4° [13]) 2. Universitätsbibliothek der Georg-August-Universität Göttingen (fragm., 2 kk. [12 i 19], sygn. 8° Astron. I, 2921)
5	<i>Iudicium Cracoviense anni 1481, Lat.</i> , [Lipsiae, Marcus Brandis, 1480/1481]. K. 14. 4°. GW M13942	Wolfenbüttel, HAB (14 kk., sygn. N 128 Helmst. 4° [15])
6	<i>Iudicium anni 1481, Germ.</i> , [Lipsiae, Marcus Brandis, 1480/1481]. 4°. GW M13963	Helsinki, Helsingfors Universitetsbibliotek (fragm., 2 kk., zaginiony)
7	<i>Iudicium [Cracoviense?] anni 1482, Germ.</i> , [Lipsiae, Marcus Brandis, 1481/1482]. 4°. GW M1396310	Monachium, Bayerische Staatsbibliothek, (fragm., 2 kk., sygn. Ink I-573.050)
8	<i>Iudicium Viennense anni 1498, Lat.</i> , [Viennae: Johannes Winterburg, 1497/1498]. 4°. GW M1395910 ²¹	1. Martin, Matica slovenská (fragm., 1 k. – A1 [tyt.?.]) 2. Budapeszt, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Egyetemi Könyvtári Szolgálat (fragm., 1 k. [ost.], sygn. Inc627)
9	<i>Iudicium Viennense anni 1498 [?], Germ.</i> , [Viennae: Johannes Winterburg, 1497/1498]. 4°. GW M1396720	1. Budapeszt, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Egyetemi Könyvtári Szolgálat (fragm., 1 k., sygn. Inc863) 2. Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek (fragm., 2 kk., sygn. Inc.qt.13391c)
10	<i>Iudicium Viennense anni 1499, Lat.</i> , Viennae, [Johannes Winterburg, 1498]. 4°. GW M13968 (jako Signatio anni 1499)	Wiedeń, Österreichische Nationalbibliothek (fragm., 1 k., sygn. Ink I.G.95)

²¹ Pod tym numerem opisany jest incipit egzemplarza słoweńskiego, prawdopodobnie to samo wydanie co *Signatio anni 1498* (GW M1396710), gdzie opisano ostatnią kartę egzemplarza węgierskiego.

11	<i>Iudicium Viennense anni 1499, Lat.</i> , [Venetiis: Johannes and Gregorius de Gregoriis, de Forlivio, 1498/1499]. 4 ^{o22} . GW M13959	Passau, Staatliche Bibliothek (12 kk. [składki a–c4], sygn. Inc. 153)
12	<i>Iudicium Cracoviense anni 1500, Lat.</i> , [Lipsiae, Martinus Landsberg, 1499/1500]. 4 ^o . GW M13962	Zwickau, Ratsschulbibliothek (fragm., 1 k. [tyt.], sygn. RSB 65.7.13.[2])
13	<i>Iudicium Cracoviense anni 1500, Germ.</i> , [Lipsiae, Martinus Landsberg, 1499/1500]. 4 ^o . GW M13964	1. Kraków, Biblioteka Jagiellońska (fragm., 8 kk., sygn. Inc. 2673) 2. Wrocław, Biblioteka Uniwersytecka (fragm., 4 kk. [składka B], sygn. XV.Q.1192)
14	<i>Iudicium anni 1500, Germ.</i> , [Lubecae, Lucas Brandis, 1499/1500] GW M13966	Lubeka, Bibliothek der Hansestadt Lübeck: Stadtbibliothek (fragm., 1 k., sygn. I.-K.1330)
15	<i>Iudicium anni 1501, Germ.</i> , [Lubecae, Stephanus Arndes aut Georgius Richolff, 1500/1501]. 4 ^o . GW M13967	Haldensleben, Schloss Hundisburg, Alvenslebensche Bibliothek (fragm., 2 kk., zaginiony)
16	<i>Iudicium Cracoviense anni 1501, Germ.</i> , [Lipsiae, Martinus Landsberg, 1500/1501]. 4 ^o . GW M1396610	Warszawa, Biblioteka Narodowa (fragm., 2 kk. [A1, A2], sygn. Inc. Qu.449)
17	<i>Iudicium Cracoviense anni 1502, Lat.</i>	znany z bibliografii ²³ , prawdopodobnie tożsamy z egzemplarzem z Zwickau, Ratsschulbibliothek, sygn. RSB 65.7.14.(1), opisanym w GW M13958 (bez daty)
18	<i>Iudicium anni 1502, Germ.</i> , [Lipsiae, Martinus Landsberg, 1501/1502]. 4 ^o .	Gniezno, Archiwum Archidiecezjalne (fragm., 1 k., sygn. Inc. 333i)
19	<i>Iudicium anni 1503²⁴, Lat.</i> , [Lipsiae, Martinus Landsberg, 1502/1503]. K. 14, sygn. A6, B8. 4 ^o . VD16 J 594	Wolfenbüttel, HAB (brak k. A1 [tyt.], sygn. N 128 Helmst. 4 ^o [2])

²² Według ISTC online pozycje GW M13968 (przechowywana w Wiedniu) i GW M13959 (przechowywana w Passau) mogą być tożsame. Naoczne porównanie obu druków nie potwierdza jednak tego przypuszczenia. Okazuje się, że są to dwie różne edycje tego samego *Iudicium anni 1499*.

²³ Zob. E. Zinner, *Geschichte und Bibliographie der astronomischen Literatur in Deutschland zur Zeit der Renaissance*, Stuttgart 1964, s. 136, poz. 807.

²⁴ Jest to *Iudicium Cracoviense*, jak czytamy w kolofonie: „*ad latitudinem quinquaginta graduum eleuationis poli septentrionalis*”.

20	<i>Iudicium anni 1503, Germ.</i> , [Lubecae, Georgius Richolff, 1502/1503]. 4°. VD16 J 595	Lubeka, Bibliothek der Hansestadt Lübeck: Stadtbibliothek (fragm., 1 k., brak odrębnej sygn., w zbiorze Mappe: „Post-Inkunabel Fragmente”)
21	<i>Iudicium anni 1504, Lat.</i> , [Olomuncii, Mathias Preunlein, 1503/1504]. 4°. Estr. XV–XVIII, 17, 182	1. Kraków, Biblioteka Jagiellońska (fragm., 4 kk. – k. tyt. [A1], [A4], C1, C4, sygn. Cim. 5298) 2. Kraków, Biblioteka Jagiellońska (fragm., 4 kk. – część k. tyt. [A1], część k. [A2], [A3] i [A4], sygn. Cim. 5491) 3. Warszawa, Biblioteka Narodowa (fragm., zaginiony, sygn. przedwojenna: Cim. 8243)
22	<i>Iudicium Cracoviense anni 1505, Lat.</i> , Cracoviae, [Caspar Hochfeder, 1504/1505]. 4°.	Poznań, Archiwum Archidiecezjalne (fragm., zaginiony) ²⁵

Powyższe zestawienie pozwala zauważyć kilka prawidłowości dotyczących produkcji prognostyków Głogowczyka. Drukowano je przede wszystkim na terenie Niemiec, co wynikało z faktu, że na ziemiach polskich działał wówczas właściwie tylko jeden drukarz, i to tylko do około 1477 roku. Skądinąd wiadomo, że Jan z Głogowa był do 1482 roku jedynym autorem, którego prognostyki wydawano w Niemczech regularnie²⁶. Nie dziwi zatem, że duża część produkcji wychodziła w tamtejszym języku. Trudno wyrokować, czy już w latach siedemdziesiątych XV wieku corocznie pojawiały się prognostyki Głogowczyka w dwóch językach (niemieckim i łacińskim), zachowane fragmenty nie pozwalają bowiem ustalić żadnego wzoru. Począwszy od 1498 roku, obserwujemy już jednak tego typu prawidłowość – na każdy rok zachowało się co najmniej po jednej edycji niemieckiej i łacińskiej prognostyku. W dwóch przypadkach przetrwały dwa różne wydania w tym samym języku na dany rok: po łacinie na 1499 i po niemiecku na 1500. Przy tym drugim mamy do czynienia z wersją dolno- i górnołużycką, natomiast przy pierwszym – z wersją skróconą *iudicium minus*. Wszystkie drukowane fragmenty są zaś mniejszym lub większym streszczeniem *iudicium maius* (prawdopodobnie rękopiśmiennego), co autor kilkakrotnie zaznacza w każdym tekście, informując czytelnika na końcu niektórych rozdziałów, że przyczyny danego stanu rzeczy są opisane w prognostyku większym, np.: „*der aller ursach sten dyn dem grossen gericht*” (1477), „*horum omnium cause in iudicio deducte sunt maiori*” (1480), „*horum omnium cause in iudicio maiori legundus abunde*” (1499), „*horum omnium cause in iudicio leguntur maiori*” (1503).

²⁵ Zob. *Polonia Typographica Saeculi Sedecimi = Zbiór podobizn zasobu drukarskiego tłoczni polskich XVI stulecia* (dalej: *Pol. Typ.*), wyd. K. Piekarski, red. A. Kawecka-Gryczowa, t. 1, Warszawa 1936, tabl. 18.

²⁶ Zob. J. Green, O. Duntze, *op. cit.*, s. 73.

Z punktu widzenia treści prognostryki Jana z Głogowa składają się zawsze z około 30 rozdziałów (*differentia*), traktujących kolejno:

1. o ogólnych konfiguracjach gwiazd, z których wynikają poszczególne zdarzenia;
2. o planetach rządzących danym rokiem;
3. ogólnie o wydarzeniach w danym roku w odniesieniu do czterech elementów (ciepło, zimno, sucho, mokro), czyli o pogodzie w ciągu roku;
- 4–7. dokładniej o pogodzie na wiosnę (4), lato (5), jesień (6), zimę (7); w poszczególnych podrozdziałach o pogodzie każdego miesiąca w kontekście koniunkcji i opozycji planet;
8. o stanie trzech religii: żydowskiej, chrześcijańskiej i islamskiej;
9. o ogólnym stanie ludności chrześcijańskiej;
10. o stanie ludności muzułmańskiej;
11. o stanie Turków i Tatarów;
12. o wojnach i pokoju;
13. ogólnie o stanie owoców, które wydaje ziemia;
14. o stanie poszczególnych owoców (m.in. winorośli, pszenicy, orzechów);
15. o śmiertelności i stanie zdrowia ludzi ogólnie;
16. o stanie królestwa i ludności Polski, a zwłaszcza Małopolski;
- 17–22. o różnych królestwach, regionach i miastach (m.in. Wielkopolsce, Śląsku, Węgrzech, Austrii, Krakowie);
23. o królach, książętach i szlachcie;
24. o tych, których opiekunem jest Jowisz (tj. o klerze diecezjalnym);
25. o tych, których opiekunem jest Mars (tj. o żołnierzach, lekarzach);
26. o tych, których opiekunem jest Saturn (tj. o zakonnikach, mnichach, teologach, starcach, pustelnikach);
27. o tych, których opiekunem jest Merkury (tj. o handlarzach, filozofach, magistrach, studentach);
28. o tych, których opiekunem jest Wenus (tj. o dziewczętach, kobietach, tych, które są w ciąży);
29. o minerałach;
30. o tych, których opiekunem jest Księżyc (tj. o zwykłym ludzie, podróżnikach, służbie)²⁷.

Schemat ten powtarzał się od pierwszego wydrukowanego *iudicium* Głogowczyka²⁸; czasami jedynie nieznacznie przestawieniu ulegała kolejność rozdziałów (np. w prognostryku na 1499 rok ogólnie o stanie owoców traktuje rozdział 11, w wydaniu z 1503 wywód ów stanowi zaś rozdział 14)²⁹. Była to tematyka i struk-

²⁷ Ten punkt na podstawie *Iudicium anni 1503*.

²⁸ Zob. porównanie zawartości iudiciów Głogowczyka z lat 1479–1481 w: J. Green, O. Duntze, *op. cit.*, s. 75–76.

²⁹ Podobne spostrzeżenie czynią J. Green i O. Duntze (*ibidem*, s. 74), pisząc, że różnice w tekstach z kolejnych lat są „clearly within the range of inconsequential variations”.

tura typowa dla prognostyków z przełomu XV i XVI wieku, pojawiająca się także u późniejszych autorów, którzy zapewne wzorowali się na Janie z Głogowa³⁰.

Szczęśliwie, do niewielkiego zbioru posiadanych przez nas iudiciów Głogowczyka można dołączyć jeszcze jeden fragment, znajdujący się w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, a wydobyty w 1976 roku z oprawy szesnastowiecznego druku i wówczas nierozpoznany, przechowywany jako luźne karty w tymże druku. Mowa o oprawie dzieła *In Psalterium expositio* Ludolfa z Saksonii, które wydrukowane zostało w Paryżu w 1506 roku³¹. Odkryte w oprawie dwie nierozcięte karty są obustronnie zadrukowane, niesygnowane. Każda z nich zawiera po cztery strony tekstu z kolumnami o wymiarach ok. 10,8 × 16 cm. Prognostyk wydrukował Mathias Preunlein w Ołomuńcu czcionką typu 3 : 84G (kształt litery M – M 38)³². Na jednej z kart występuje na środku mocno zdeformowany filigran, zbliżony kształtem do głowy wołu, z nozdrzami uformowanymi w proporcjonalną literę „W”³³.

Oprócz fragmentu prognostyku astrologicznego wydobyto z oprawy także dwie – służące za scyzurę – niewielkie części rękopisu na papierze z końca XV wieku (tekst po łacinie, z liniowaniem, rubrykowaniem, inicjałami filigranowymi). Samą oprawę poddano wówczas konserwacji, zachowując oryginalną deskę, obleczenie z początku XVI wieku na okładzinie górnej i dolnej oraz klamry. Nową skórą obleczone jedynie grzbiet książki, który – jak wskazuje zachowany tam fragment z tytulaturą – został już raz poddany zabiegom konserwatorskim, najpraw-

³⁰ Zob. J. Green, *op. cit.*, s. 118–119 – o prawie identycznej strukturze praktyk W. Fabra z Budweis.

³¹ *Ludolphi Carthusiensis qui et autor fuit vite Christi, in Psalteriu[m] expositio. In qua subiecte reperunt[ur] materie. Tabula cunctorum dauiticorum psalmodorum. Tabula versicolorum omnium [...]. Tabula materia[rum] p[ri]ncipalium[m] [...]. Additur in margine ad solitam Hieronimi translationem, diui Augustini [...] de hebreo in latinum translatio, Parisius [...], per Udalricum Gering et Magistrum Bertholdum Rembolt Socios, 31 I 1506; ZNiO, sygn. XVI.F.13228. Wydobytemu z oprawy prognostykowi nadano sygnaturę XVI.F.13228A.*

³² Zob. V. Madsen, *Veröffentlichungen der Gesellschaft für Typenkunde des XV. Jahrhunderts*, t. 1, Haale 1914, taf. 52. M. Preunlein wydrukował też prognostyk na 1504 r. (zob. poz. 21 w tabeli).

³³ Żadna pozycja zajmująca się papiernictwem śląskim nie reprodukuje takiego filigranu. Zob. np. K. Maleczyńska, *Dzieje starego papiernictwa śląskiego*, Wrocław 1961, s. 172, ryc. 19; J. Siniarska-Czaplicka, *Papier śląski w drukach tłoczonych na ziemiach Rzeczypospolitej*, [w:] *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku. Materiały sesji naukowej*, Wrocław, 9–11 X 1975, red. K. Maleczyńska, Wrocław 1978, s. 200–201; ryc. 2, poz. 13–16. Podobnych nie odnotowują także m.in. C.-M. Briquet (*Les Filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, t. 1–4, Amsterdam 1968), J. Siniarska-Czaplicka (*Filigrany papierni położonych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od początku XVI do połowy XVIII wieku*, Wrocław 1969; *Katalog filigranów czerpalni Rzeczypospolitej zebrany z papieru druków tłoczonych w latach 1500–1800*, Łódź 1983) ani E. Laucevičius (*Popierius lietuvoje XV–XVIII a.*, t. 1–2, Vilnius 1967). Nieznane są również filigrany papierni w Ołomuńcu z tego czasu, choć sama papiernia już wtedy działała – zob. M. Čermák, *Městská papirna v Olomouci (1505–1785)*, „Vlastivědný věstník moravský” 1978, t. 30, s. 36–48; V. Stružová, *Filigrány moravských papíren na základě nových zjištění využití papíru v kanceláři olomouckých biskupů*, Pardubice 2013 (praca doktorska, wersja elektroniczna: http://dk.upce.cz/bitstream/10195/53180/3/StruzovaV_FiligranyMoravskych_VH_2013.pdf [dostęp: 27.08.2017]).

dopodobniej w XVIII wieku, kiedy to pozbyto się oryginalnej, szesnastowiecznej skóry, wymieniając ją na współczesną.

Oprawę oryginalną wykonano w warsztacie Stanisława z Białej. Wskazuje na to dekoracja okładziny górnej, sporządzona techniką ślepych oraz złożonych wycisków tłoków i strychulców w stylu gotycko-renesansowym, z kompozycją ramową zawierającą zwierciadło z motywami charakterystycznymi dla Stanisława z Białej, m.in. chrystogramem „IHS” o teksturowym kroju, w glorii promienistej, wyciśniętym naprzemiennie z dwóch tłoków, oraz z kwiatonami w narożnikach i z typowym krojem tłoków literniczych³⁴ (il. 1). Cechy formalno-stylowe oprawy są charakterystyczne dla lat dwudziestych XVI wieku. Proweniencja druku pozwala jednak przesunąć datę jego opracowania na około 1514 rok. Przez środek jednej z kart prognostyku biegnie bowiem wpis proveniencyjny minią: „*Hic liber est Joannis Baccalarij de Coschycze comparat[us] tribus testonibus et medio sexto grosso sabbato post Egidij ano doi 1514* [Ta książka należy do Jana, bakałarza z Koszyc, zakupiona za trzy testony i 5,5 groszy w sobotę po Idzim roku Pańskiego 1514 <tj. 5 IX 1514>]”, częściowo powtarzający się na prawym marginesie: „*Hic Janis baccryadae [?] de Coschysze*”. W ten sposób podpisał się Jan z Koszyczek³⁵ (ca 1488–1546), bakałarz sztuk wyzwolonych (promocja w 1513), pisarz miejski (od ok. 1521), wójt w Kleparzu (1542–1544), a przede wszystkim jeden z pierwszych tłumaczy łacińskiej literatury popularnej na język polski³⁶.

Drukiem, którego tyczy się wpis proveniencyjny, nie był sam prognostyk, lecz książka *In Psalterium expositio* Ludolfa z Saksonii, w której *iudicium* na 1505 rok było już wmontowane jako wyklejka (il. 2). Wskazuje na to przede wszystkim cena – niewielki prognostyk nie kosztował wówczas 3 testonów i 5,5 groszy³⁷, lecz raczej kilka groszy. Zakładając, że teston jako moneta srebrna miał wartość zbliżoną do florena, będącego z kolei odpowiednikiem ok. 11–12 groszy, Jan z Koszyczek nabył publikację za około 40 groszy; za książki tanie, takie jak prognostyki, płacono się w tamtym okresie od 0,5 do 9 groszy³⁸. Fakt, że *iudicium* było już wówczas wyklejką, potwierdzają także dwie inne kwestie: czas transakcji (po co kupować nieaktualny prognostyk prawie 10 lat po jego wydaniu?) oraz miejsce, w którym umieszczony został wpis proveniencyjny: na styku dwóch kart, dokąd normalnie, przy zwykłym użytkowaniu złożonej książeczki w formacie *quarto*, nie byłoby dostępu, ponieważ nachodziłaby na nie kolejna składka. Jan z Koszyczek nabył za-

³⁴ Oprawę zidentyfikował dr Arkadiusz Wagner, za co autorka składa mu serdeczne podziękowania. Zob. też m.in. *idem*, *Inkunabuł w oprawie z supereklibrisami biskupa Jana Lubrańskiego na tle introligatorstwa krakowskiego i poznańskiego końca XV – początku XVI wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2014, nr 102, s. 324, il. 7; por. też *ibidem*, s. 319, il. 2.

³⁵ Pisał się m.in. „Kossyczek”, „de Coszycze”, „de Koszycze”, „de Koschycze”, „de Coschijycze”.

³⁶ Zob. W. Urban, *Jan z Koszyczek redivivus (ok. 1488–1546)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 1997, t. 3, s. 11–22.

³⁷ Teston to francuska lub włoska moneta srebrna używana w całej Europie.

³⁸ Zob. I. Pietrkiewicz, *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI w.*, Kraków 2003, s. 143. Autorka dzieli szesnastowieczne książki na trzy grupy cenowe: tanie (od 0,5 do 9 groszy), średnio kosztowne (10–29 groszy) i drogie (od 30 groszy).

tem w 1514 roku już opracowaną publikację. Pierwszym jej właścicielem mógł być anonimowy autor licznych w pierwszej części, wykonanych czerwonym piórem, podkreśleń, glos interlinearych i marginalnych oraz rękopiśmiennej noty o treści teologicznej (dotyczącej m.in. imion ewangelistów) na *verso* ostatniej karty.

Kolejny właściciel na górze karty tytułowej wpisał kursywą datę: „*Anno Domini 1573 die 5 Julij*”, którą powtórzył nieco niżej: „1573”. Ktoś inny pod adresem wydawniczym naniósł czerwonym atramentem datę „1579” (tą samą ręką bardzo skąpa glosa marginalna i podkreślenia na karcie a1) oraz notę z utrzymanymi w duchu „*Non omnis moriar*” rozważaniami na temat bogactwa, dzielenia się i trwania. Być może jest to wpis donacyjny nieznanego darczyńcy dla nowo przybyłego do Krakowa zakonu jezuitów, którzy właśnie w 1579 roku utworzyli przy kościele św. Szczepana dom misyjny. Ich są bowiem dwa wpisy proveniencyjne z początku XVII wieku, umieszczone na karcie tytułowej: „*Liber Conventus SJ Crac.*” i „*Biblioth. Crac. S. Spij*”.

Po kasacie zakonu publikację przeniesiono zapewne, wraz z innymi woluminami, do kolegium jezuickiego pw. św. Piotra i św. Pawła, gdzie skoncentrowano krakowskie kolekcje jezuitów przed ich transportem do Biblioteki Jagiellońskiej. Tuż po kasacie, w latach 1773–1777, zostały one przebrane przez handlarzy, księżkołapów i samych zakonników. Wówczas egzemplarz musiał trafić do Józefa Maksymiliana Ossolińskiego, do Zgórska w jego majątku Przybysz (zapis „Z.O. 295” na *verso* ostatniej karty i „295” na karcie tytułowej), gdzie kolekcjoner przechowywał niewielką część swojej biblioteki. Po jego śmierci książki, spisane w styczniu 1827 roku przez komornika Wisłockiego³⁹, przewieziono do Lwowa i połączono z resztą zbiorów Ossolińskiego, co stało się podstawą Biblioteki Ossolińskiej.

Sam prognostyk Głogowczyka przetrwał w dość dobrym stanie. Drobne ubytki spowodowane sposobem użytkowania (np. dziurki w miejscu, gdzie przybita była klamra czy ślady po kleju) nie utrudniają lektury ani analizy tekstu, który obejmuje rozdziały 7–15 i 23–30:

k. [1] recto⁴⁰:

„*Differe[n]cia. vij. d[e] statu hyemalis & me[n]siu[m] suo(rum)*⁴¹”

„*D[i]ffe[r]ent[ia] viij. D[e] statu triplicis fidei iudeor[um] et cr[istia]n[or]um et Saracenor[um]*”

„*D[i]ffe[r]ent[ia] ix. De statu populi xri[stia]ni g[e]n[er]ali ex stel[larum] // testimo[n]io*”

k. [1] verso:

„*(Different)ia. x. d[e] statu Sarracenor[um] & [eorum] q[ui] secta[m] p[ro]fite[n]tur // (mach)ometicam*”

„*(Different)ia. xj. D[e] statu turcor[um] & tartaror[um]*”

³⁹ Zob. spis w: ZNiO, rps 985/II; na k. 6r odnotowana książka Ludolfa z Saksonii.

⁴⁰ Analiza tekstu wskazuje, że objętość fizyczna prognostyku to prawdopodobnie 10 k. (sygnowanych A4, B6); zachowałyby się zatem część składki B: karty B1, B2, B5, B6.

⁴¹ Nawiasami kwadratowymi oznaczono rozwinięcia skrótów, okrągłymi – tekst rekonstruowany, w oryginale obcięty lub ubytek.

„(Differentia) xij. d[e] statu belli & pacis a[n]no n[ost]ro ex stellar[um] // (testimon) io”

k. [2] recto:

„D[ifferent]ia. xiiij. de statu fructuu[m] t[er]re & t[er]renas(centi)[m] (anno) // n[ost]ro corrente in g[e]n[er]ali ex stellis iudiciu[m]”

k. [2] verso:

„(Differentia) xiiij. D[e] fructib[us] terre nasce[n]tiu[m]”
[Differentia]. xv. (d)e statu ho[m]i[nu]m in sanitate et salubritate”

k. [3] recto:

„D[iffe]r[ent]ia. xxiiij d[e] statu g[e]n[er]ali regu[m] et p[ri]ncipiu[m] & ho[m]i[n]u[m]”

„D[iffe]r[ent]ia. xxiiij. D[e] status p[irit]ualiu[m] & quor[um] [signifi]cator e[st] iu-pit[er]”

k. [3] verso:

„D[iffe]r[ent]ia. xxvj. De statu religiosor[um] & monachorum et // ho[m]i[n]u[m] in qu[orum] natiuitate d[omi]nat sat[urn]”

„D[iffe]r[ent]ia. xxvij. De statu mercator[um] philosophoru[m] m[a]g[ist]ror[um] studentu[m] & eor[um] q[uo]r[um] d[omi]n[u]s ingenitur e[st] mer[curius]”

k. [4] recto:

„D[iffe]r[ent]ia: xxviiij. d[e] statu puellar[um] mulieru[m] pregnan//tiu[m] et g[e]ne[er]al[iter] illor[um] qu[orum] [signifi]cator est ver[us]”⁴²

„D[iffe]r[ent]ia. xxix. de statu minerar[um] que in intimis terre // [vir]tutib[us] stellar[um] et planetar[um] p[ro]ducuntur”

k. [4] verso:

D[iffe]r[ent]ia vltima et trigesima de statu co[m]munis populi et. // vulgi et hor[um] in genituris quorum luna fuit domina”.

Kolofon: „Hec est Anni. M. CCCCC. V. ex celesti figura et planetarum testimonio propria dispositio per Magistrum Johannem glogoniensem ad latitudinem poli septe[n]trionalis quinquaginta graduu[m] Ad laudem dei foeliciter ex iudicio maiori abbreviata. Finis” (il. 3).

Ciekawie wypada także porównanie zakończeń i/lub kolofonów prognostyków Głogowczyka. Zachowane teksty chronologicznie dzielą się na dwie grupy: z lat 1477–1482 oraz z lat 1498–1505. Dopiero w iudiciach z tej drugiej grupy pojawia się charakterystyczny kolofon:

– 1498 (w *iudicium minus?*, część kolofonu oddarta): „Hec est Anni. 1.4.9.8. currentis [...]rum & planetar[um] Testimonio disposit[...] [...]gistrum] Johanne[m] Glogovie[n]sem ad m[...] Incilte ciuitatis Viennensis pann[...] [...]rioris Ad latitudinem 48. calcula[...]. Finis feliciter”;

– 1499 (w *iudicium minus*): „Haec e[st] a[n]ni 1499 curre[n]tis ex stellaru[m] & planetar[um] testimo[n]io in rebus in hoc mu[n]dp i[n]feriori signatio per magistrum Ioa[n]nem Glogouuie[n]sem ad meridianum i[n]clite ciuitatis Wienne[n]”

⁴² Poprawnie: „Venus”.

sis Pannoniae superioris ad latitudinem 48 gradum foeliciter ad laudem dei & totius ho[m]i[n]um utilitatem calculata”;

– 1499 (w *iudicium minus abbreviatum*): „*Hec est anni 1499 curre[n]tis ex stellar[um] & planetarum testo[n]io in rebus in hoc mu[n]do i[n]feriori signatio Per m[agist]r[u]m Joan[n]em Glogouiensem Ad meridian[um] inclite ciuitatis Vien[n]ensi pan[n]onie superioris Ad latitudinem 48 graduu[m] feliciter ad laudem dei & totius hominum vtilitatem calculate. Impressum Wienne*”;

– 1503 (w *iudicium minus*): „*Hec est anni Millesimiquingentesimitec[t]ij currentis dispositio ex planetarum et stellarum testimonio p[er] Magistrum Johannem Glogouiensem ad latitudinem quinquaginta graduum eleuationis poli septentrionalis iuxta antiquoru[m] doctrinas et experientias ad laudem dei feliciter calculata*”;

– 1505 (w *iudicium minus abbreviatum*): „*Hec est Anni. M. CCCCC. V. ex celesti figura et planetarum testimonio propria dispositio per Magistrum Johannem glogouiensem ad latitudinem poli septe[n]trionalis quinquaginta graduu[m] Ad laudem dei foeliciter ex iudicio maiori abbreviata. Finis*”.

Kolofony prognostyków z lat 1498–1505 miały zatem stałą formułę, jej brzmienie niewiele się zmieniało w kolejnych latach: wymieniano zawsze rok, na który drukowano *iudicium*, autora i jego metodę oraz adresatów (mieszkańcy Wiednia, mieszkający „*ad latitudinem 48 graduum*”, lub Krakowa – „*ad latitudinem quinquaginta graduum eleuationis poli septentrionalis*”). W *iudicium* na 1505 rok po raz pierwszy pojawiła się informacja, że prognostyk jest skrótem sporządzonym z *iudicium maius*: „*ex iudicio maiori abbreviata*”. Czy można to uznać za cechę charakterystyczną wszystkich skrótów z prognostyków mniejszych? Niestety, na razie brak wystarczającego materiału, by sformułować takie stwierdzenie.

Wątpliwości nie budzą autorstwo i data prognostyku. Oprócz kolofonu przekonanie to ugruntowuje także przytoczona wyżej zawartość rozdziałów, która dokładnie odpowiada tym samym rozdziałom z *iudicium* na 1503 rok. Pewne *novum* przynosi analiza treści wszystkich fragmentów prognostyku Jana z Głogowa, zwłaszcza tam, gdzie zachowały się po dwie edycje na jeden rok. Druk wiedeński *Iudicium Viennense anni 1499* (GW M13968) jest skrótem na poziomie formy (nie tekstu!) druku weneckiego (GW M13959). Zachowując zawartość, zastosowano bowiem liczne abrewiaty (suspensje, kontrakcje, *signa abbreviationis*), które zmniejszyły objętość druku. Z kolei porównanie omawianego prognostyku ossolińskiego na 1505 rok z *Iudicium anni 1503* wykazało, że ten pierwszy może być skrótem *iudicium minus* na poziomie tekstu⁴³. W prognostyku na 1503 rok, w rozdziale 7, traktującym dokładniej o pogodzie na zimę, występowały podrozdziały wyróżnione graficznie: *Oppositio Decembris* i *Coniunctio Januarii*, sprawiając, że cały rozdział zajmował 36 linijek. W ossolińskim *iudicium* na 1505 roku autor poświęca zaś owym zjawiskom (a właściwie tylko koniunkcji w styczniu) dwa zdania,

⁴³ Prognostyk na 1503 r. wybrano do porównania z powodu braku drugiej edycji *iudicium* na r. 1505. Wybór ten usprawiedliwiony jest dużym schematyzmem występującym w budowie prognostyków, których wydania z różnych lat, jak wspomniano wcześniej, strukturalnie są niemal identyczne.

zawężając tym samym rozdział do 17 linijek. Wiadomo, że istniała druga edycja prognostyku na 1505 rok, drukowana w Krakowie przez Kaspra Hochfedera⁴⁴, z drzeworytową kartą tytułową, przed II wojną światową znajdująca się w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu, obecnie zaginiona. Niewykluczone, iż było to oficjalne wydanie *iudicium*, a druk z Ołomuńca jest jakąś jego reedycją – mniej elegancką, bez drzeworytu na karcie tytułowej (którego nie było w *iudicium* na rok 1504). Pewne pozostaje, że z analizy zachowanych tekstów wyłania się nowy typ prognostyku: prognostyk mniejszy skrócony (*iudicium minus abbreviatum*) – streszczenie prognostyku mniejszego, który sam był *de facto* rekapitulacją prognostyku większego⁴⁵.

Podsumowując, fragment *iudicium* Jana z Głogowa na 1505 rok, wydobyty z oprawy szesnastowiecznego druku, oprócz swojej wartości jako unikat dostarcza nam także pożytecznych informacji na temat wczesnych prognostyków. Porównanie jego treści z innymi iudiciami Głogowczyka pozwoliło częściowo zrekonstruować obraz najwcześniejszego etapu rozwoju literatury omawianego typu w Polsce, czyli lat między reformami Szadka i Miechowity. Otóż dekret Szadka zobowiązywał uczonych do pisania prognostyków, które były iudiciami większymi. To nie te dzieła jednak drukowano, lecz ich wersje skrócone, *iudicia minora*, sporządzane przez autorów najprawdopodobniej na zamówienie samych drukarzy. Wraz z rosnącą popularnością tego typu publikacji, a co za tym idzie – ogromnymi zyskami dla księgarzy i drukarzy, w tym samym roku co wersja pełna pojawiała się, być może jako nielegalny przedruk⁴⁶, też edycja skrócona (lub nawet kilka?) *iudicium minus*, którą można określić terminem „*iudicium minus abbreviatum*”. Reformy Macieja z Miechowa nie wprowadzały więc nowych ustaleń dotyczących pisania prognostyków, lecz jedynie porządkowały stan istniejący – przede wszystkim w kwestii ich wydawania, zobowiązując profesorów krakowskich do posyłania wersji skró-

⁴⁴ Kartę tytułową edycji K. Hochfedera reprodukował K. Piekarski w *Pol. Typ.* (t. 1, tabl. 18).

⁴⁵ W dekreście Macieja z Miechowa termin „*iudicium abbreviatum*” jest tożsamy z „*iudicium minus*”, ponieważ prognostyk mniejszy to skrócona wersja prognostyku większego. Uczony nie zapisuje terminu dla streszczenia prognostyku skróconego – być może dlatego, że była to wersja nielegalnie sporządzana przez drukarzy. Wydaje się zatem, że najodpowiedniej byłoby nazwać go prognostykiem mniejszym skróconym, „*iudicium minus abbreviatum*”.

⁴⁶ Kwestia nielegalnych przedruków to odrębne zagadnienie, któremu warto poświęcić osobne badania. O współzawodnictwie pomiędzy drukarzami a księgarzami oraz o wydawaniu nielegalnych prognostyków wiadomo m.in. z praktyk odnotowywanych w Krakowie, gdzie w 1537 r. M. Scharfberg uzyskał przywilej wyłączności na druk i sprzedaż iudyciów, co oznaczało, że inni drukarze wydają prognostyki nielegalnie; to z kolei prowadziło do procesów sądowych oraz, w ostateczności, do zrzeczenia się – w 1537 r. – przywilejów wyłączności w ogóle przez niemal wszystkich krakowskich typografów (zob. H. Barycz, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*, Kraków 1935, s. 269–270). Z drugiej strony, trudno uznać ołomuniecki prognostyk na 1505 r. za nielegalny przedruk. P. Buchwald-Pelcowa (*Historia literatury i historia książki. Studia nad książką i literaturą od średniowiecza po wiek XVIII*, Kraków 2005, s. 68) zauważa ciekawą prawidłowość: prawie połowa druków sprzed 1500 r. pochodzących z oficyn morawskich (Brno i Ołomuniec) to druki ulotne, m.in. kalendarze. Czy drukarnia specjalizująca się w literaturze tego typu mogła sobie pozwolić na nielegalne przedruki prognostyków?

conych ratuszowi, który odtąd zobowiązany był za nie płacić. Czy Jan z Głogowa, który ogłaszał wszystkie trzy typy iudiciów już wcześniej, miał wpływ na reformę Miechowity? A może wręcz ją zainicjował po swoich doświadczeniach z wydawaniem prognostyków w drukarniach niemieckich, polskich i czeskich? Można mieć tylko nadzieję na dalsze odkrycia podobnych fragmentów, które rzucą więcej światła na ten najwcześniejszy okres historii prognostyków, wciąż w dużej mierze oparty na hipotezach, przy których pytań jest niekiedy więcej niż odpowiedzi.

SŁOWA KLUCZOWE: prognostyki astrologiczne, *iudicia*, Jan z Głogowa (Głogowczyk)

AGNIESZKA FRAN CZYK-CEGŁA

AN UNKNOWN ASTROLOGICAL PROGNOSTIC FOR 1505

BY JAN OF GŁOGÓW

SUMMARY

Iudicia – astrological prognostics for the new year – were popular pamphlet-type publications in the 15th and 16th centuries. They were written by the junior Astrology Institute professors in Kraków. The first author whose *iudicia* were published was Jan of Głogów (ca 1445-1507) – an astronomer, mathematician and philosopher. Due to their temporal nature, prognostics were not collected or preserved; thus, the *iudicia* by Jan of Głogów which have survived until today are very rare or even unique, even in fragmentary form. Most were recovered from the bindings of 16th-century books. Such was the case of a unique piece of *iudicium* for the year 1505, recovered in 1976 in the Ossolineum from the binding of a book with the shelf mark XVI.F.13226. The article describes the recovered print, identifying its place of publication and printer, and analyses its content in the context of other preserved fragments of Jan of Głogów's writings, in an attempt to sketch a wider image of early prognostic literature.

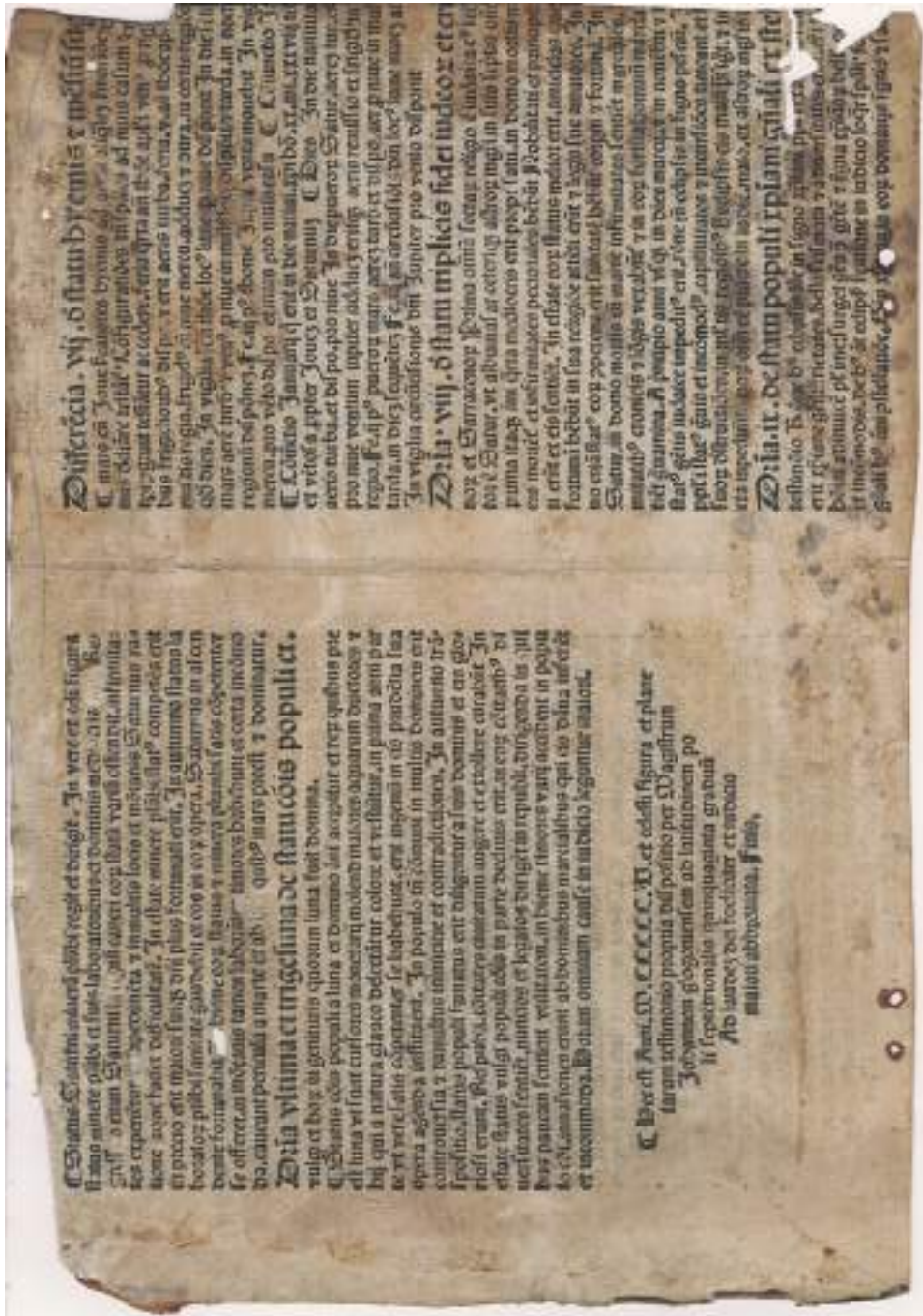
KEYWORDS: astrological prognostics, *iudicia*, Jan of Głogów (Głogowczyk)

1. Oprawa druku *Ludolphi Carthusiensis qui et autor fuit vite Christi, in Psalteriu[m] expositio*, z której wydobyto prognostyk. ZNiO, sygn. XVI.F.13226

2. Sposób umieszczenia prognostyku jako wyklejki. ZNiO, sygn. XVI.F.13226

3. Iudicium anni 1504, Lat., [Olomuncii: Mathias Preunlein, 1504/1505], 4^a, karta z zachowanym kolofonem